

Kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien turvaaminen

KANTELU

Kantelija on arvostellut oikeuskanslerille 5.4.2022 osoittamassaan kantelussa sekä lisäkirjoituksissa Paltamon kunnan menettelyä Kontiomäen kirjaston lakkauttamisessa. Kantelussa on todettu muun muassa, että kirjaston lakkautus tuli asukkaiden tietoon vasta lakkauttamisen jälkeen, eikä asukkailla ole tietoa siitä, milloin ja missä lakkauttamispäätös oli tehty.

SELVITYS

Paltamon kunta on antanut siltä pyydetyn selvityksen 27.9.2022.

VASTINE

Kantelija on antanut vastineen Paltamon kunnan selvityksestä.

RATKAISU

Asiassa saatu selvitys

Paltamon kunnan selvityksen mukaan vuoden 2022 talousarvio ja vuosien 2023 - 2024 taloussuunnitelma on hyväksytty kunnanvaltuuston kokouksessa 13.12.2021 (§ 68). Syinä kirjasto-

palveluiden uudelleen arviointiin ovat olleet kunnan talouden tasapainottamistarpeet ja Kontiomäen sivukirjaston vähäinen kävijämäärä jo ennen korona-aikaakin. Paltamon kunnanvaltuusto on hyväksynyt talouden tasapainottamisohjelman vuosille 2020 - 2024.

Myös kuntalaisilla oli selvityksen mukaan mahdollisuus vaikuttaa talouden tasapainottamistoimenpiteisiin (kysely 8. – 15.11.2019). Kuntalaisilta oli kysytty, mitä Paltamon kunta voisi tehdä toisin tai mihin kunnan pitäisi satsata ja mistä kunta voisi luopua. Vastauksia oli saapunut 31.

Selvityksen mukaan valtuustoseminaarissa 2.9.2019 käsiteltiin yhtenä toimenpide-ehdotuksena kirjastopalveluiden palvelutason laskemista keskimääräiselle tasolle. Ehdotusta pidettiin strategian mukaisena ja välitöntä toteuttamista kannatettiin.

Kunta toteaa selvityksessään, että kantelussa mainittuun asukkaiden kuulemiseen ja tiedottamiseen olisi pitänyt panostaa enemmän. Sivukirjaston sulkemisesta tiedotettiin ensimmäisen kerran vasta 14.2.2022. Selvityksen mukaan kunta tulee panostamaan tiedottamiseen ja asukaskuulemiseen jatkossa. Paltamossa toimii Kontiomäen sivukirjaston sulkemisen jälkeen edelleen pääkirjasto ja kirjastoauto, jotka ovat kaikkien kuntalaisten yhdenvertaisessa käytössä.

Arviointi

Perustuslain 14 §:n 4 momentin mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.

Hallintolain (434/2003) 7 §:n 1 momentin mukaan asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomainen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti. Pykälän 2 momentin mukaan viranomaisen velvollisuudesta tiedottaa toiminnastaan ja palveluistaan sekä yksilöiden ja yhteisöjen oikeuksista ja velvollisuuksista toimialaansa liittyvissä asioissa säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 20 §:n 2 momentissa. Kyseisen momentin mukaan viranomaisen on tiedotettava toiminnastaan ja palveluistaan sekä yksilöiden ja yhteisöjen oikeuksista ja velvollisuuksista toimialaansa liittyvissä asioissa.

Kuntalain (410/2015) 5 luvussa on säännökset kunnan asukkaiden osallistumisoikeudesta. Kuntalain 22 §:n 1 momentin mukaan kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Valtuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä. Pykälän 2 momentissa

todetaan, että osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti esimerkiksi järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia sekä kuntalaisraateja sekä selvittämällä asukkaiden ja kunnassa säännönmukaisesti tai pitempiaikaisesti asuvien tai oleskelevien palvelujen käyttäjien mielipiteitä ennen päätöksentekoa.

Kuntalain 29 §:n 1 momentin mukaan kunnan toiminnasta on tiedotettava asukkaille, palvelujen käyttäjille, järjestöille ja muille yhteisöille. Kunnan tulee antaa riittävästi tietoja kunnan järjestämisestä palveluista, taloudesta, kunnassa valmistelussa olevista asioista, niitä koskevista suunnitelmista, asioiden käsittelystä, tehdyistä päätöksistä ja päätösten vaikutuksista. Kunnan on tiedotettava, millä tavoin päätösten valmisteluun voi osallistua ja vaikuttaa.

Kuntalain 29 §:n perustelujen ([HE 268/2014 vp](#), s. 158) mukaan aktiivinen, monikanavainen, riittävä, ymmärrettävä ja oikea-aikainen viestintä luo edellytyksiä osallistumiselle ja vaikuttamiselle. Kunnalla olisi velvoite tiedottaa, millä tavoin päätösten valmisteluun voi osallistua ja vaikuttaa. Olennaista olisi, että tiedot kunnassa käytettävissä olevista osallistumisen ja vaikuttamisen keinoista olisivat helposti saatavilla, esimerkiksi selkeästi jäsenneltyinä yleisessä tietoverkossa.

Asiassa saadun selvityksen mukaan Kontiomäen sivukirjasto suljettiin 1.1.2022, mutta sulkemisesta tiedotettiin vasta kirjaston sulkemisen jälkeen 14.2.2022. Kunnan asukkaita ja kirjastopalveluiden käyttäjiä ei selvityksen mukaan kuultu muutoin kuin järjestämällä vuonna 2019 kuntalaisille kysely kunnan talouden tasapainottamistoimista. Kunta toteaa selvityksessään, että kantelussa mainittuun asukkaiden kuulemiseen ja tiedottamiseen olisi pitänyt panostaa enemmän.

Totean, että Paltamon kunta ei ole varannut asukkailleen edellä selostettujen säännösten mukaisia osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia Kontiomäen sivukirjaston lakkauttamispäätöksen valmistelussa. Kunta ei ole myöskään tiedottanut sivukirjaston lakkauttamista koskevasta suunnitelmastaan oikea-aikaisesti ja riittävästi siten, että kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet olisivat tulleet turvatuiksi.

Arvioni mukaan Paltamon kunnan menettely kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien turvaamisessa sivukirjaston sulkemista koskevassa asiassa sekä sulkemisesta tiedottamisessa ei ole näin ollen ollut edellä mainittujen hallintolain, julkisuuslain ja kuntalain säännösten mukaista.

Toimenpide

Kiinnitän Paltamon kunnan huomiota velvollisuuteen turvata lainmukaiset osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet kuntalaisille.

Kantelu ei anna aiheutta muihin toimenpiteisiin.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Esittelijäneuvos

Outi Kostama